

Közelkelet

A világsajtóban nagyon sok szó esik a Közelkeletről. Egyes lapok arról adnak híradást, hogy a Szovjetunió hatalmas arányú csapatösszevonásokat végez Kaukázus határán, fenyegetve Törökország és Perzsia függetlenségét, mások, különösen az olasz lapok már hónapok óta hosszú tudósításokban számolnak be a közös angol—francia katonai készülődésekről, amelyeknek célja az orosz Baku—Batum naftavidék megszállása lenne.

A legutóbbi török jelentések igyekeznek enyhébb színben feltüntetni a közelkeleti eseményeket és feltűnően gyakran emlegetik Törökország semlegességét, valamint barátságos érzületét a Szovjetunióval szemben.

Tagadhatatlan, hisz a sajtó nem egyszer adott már beszámolót erről, de maguk az angol miniszterek is teljesen nyíltan kezelik a kérdést, hogy valahol a Közelkeleten egy hatalmas expedíciós hadsereg alakul Weygand, francia tábornok vezetése alatt. Hogy mennyire közelítik meg az igazságot az olasz, vagy más lapok híradásai ennek a hadseregnek rendeltetéséről, azt ma még nem állapíthatjuk meg. Több, mint valószínű azonban, hogy itt nagy szerepet játszanak az Indiába vezető út, az értékes petroléumforrások és az arab világ feletti egyeduralom biztosítása. Nem minden ok nélkül vonták tehát össze a nyugati hatalmak milliós hadseregüket a Közelkeleten és az imperializmus élettvényeit nézve, bizton állíthatjuk, hogy az izlám világa sem kerülheti el a háborút.

* * *

Már az első világháború előtt ismert volt a német Drang nach Osten és a Berlin—Bagdad vonal jelentősége. Anglia erősen dolgozott ennek a törekvésnek megghiúsításán és Indiába vezető útjának feltétlen biztosításán. A világháborúnak is egyik főkérdése a Közelkelet volt. Kié lesz ez az arab világ, kié lesznek a gazdag petroléumforrások, ki rendelkezik az Indiába vezető uttal?

Palesztina mintegy összekötő földterület Arábia és a Földközi tenger között. Egyik legfontosabb szeme a Földközi tengertől az Indiai Óceánig húzódó angol stratégiai lánchnak. Érthető tehát Anglia fáradozása, hogy mandátor helyzetét Palesztinában minél jobban megerősítse.

Az arabok nemzeti öntudatra ébredése már a világháború előtt megindult és amikor Törökország kénytelen volt letenni a fegyvert erősebb ellenfele előtt, a felbomló császárság helyén több arab állam alakult. A megkisebbedett Törökországban új irányt vett a fejlődés.

Az ifjútörök mozgalom élharoosai összizlám egyesítéséről álmódzott ozmán vezetés alatt, Kemal Attatürk azonban elvetette ezt az eszmét, mivel belátta, hogy a felbomló anyaország képtelen hódításokra.

A szultán bukása és az antant hatalmakkal kötött békeszerződés után Kemált az ország felszabadítójaként ünnepelték és felajánlották neki a szultán trónját a kalifátusi hatalommal együtt. Egyiket is, másikat is elutasította. Erre az elhatározására főleg a reakciós papság magatartása bírta. Függetlenül ettől a szervezettől akart dolgozni Törökország ujjaalakításán.

A kalifátust ideiglenesen az indiai tanács vette át, amely Szaud-ot, Arábia királyát bízta meg a szent helyek, Mekka és Medina őrzésével. Ennek a tisztségnek birtokolásával jár a kalifátusi hatalom. Ma Törökország és az alóla felszabadult izlám államok látszólag teljes egyetértésben élnek. Nagyobb viisszás kérdések nem merültek fel közöttük.

Az első arab uralkodó, akinek sikerült leráznia a török igát, mekkai Huszein volt. 1917-ben Hedzsasz királyává kiáltotta ki magát, amit Anglia, Franciaország és Olaszország el is ismertek. Fia, Feiszal, 1920-ban, Damaszkuszban Szíria királyának nevezte ki magát, de ez már nem tetszett a szövetséges hatalmaknak. Mindamelllett a nyugatiak nem szerettek volna Feiszálból pánizlám vértanút csinálni és így 1921-ben inkább Mezopotámia (mai Irak) királyává nevezték ki. Ez az ország 1932-ig angol mandatorikus terület volt és azóta önálló állam. Feiszal halála után, 1933-ban I. Ghazi lépett Irak trónjára.

Irak gazdasági kizsákmányolásában Anglia vezet. Az ő kezében vannak a Mosszul és Kirkuk között elterülő naftatelepek. Erről a vidékről mintegy 1000 kilométer hosszú csővezetékeken szállítatja el a petróleumot Haifába, az angol tengeriflotta legfontosabb palesztinai hadikikötőjébe. Franciaország szintén kapott egy petróleumvezetékét, mely az Eufratesz partján válik el a fővezetékétől és kivezet a szíriai Tripolisz kikötővárosba. A petróleum napról-napra nagyobb jelentőségre tesz szert a világpolitikában és a háborús gazdaságban, és így az „Iraki Petróleum Komp” nem elégedett meg egy cső lefektetésével, hanem párhuzamos csöveket rakott le, hogy minél nagyobb mennyiségben szállíthasson a tengerpartra petróleumot. Így azután az anglok elérték, hogy földközítengeri flottabázisaikat, Máltát, Ciprust, Haifát és Alekszandriát angol petróleummal láthatják el a román, vagy a holland petróleum helyett.

Husszeinnek és fiának, Feiszálnak legnagyobb és legelkeseredettebb vetélytársa Abdul Azisz Al Szaud, a harcias mahabiták vezére volt. Határozott egyéniség, mint Kemál Attatürk, aki hatalmas energiával kezdte meg szabadságharcát az idegen uralkodók ellen. Szaud azonban nem csupán a szabadság és a pánarab nacionalizmus előharcosa, hanem az izlám tisztaságának, a vallási dogmáknak is fanatikusa. Ebben a tekintetben különbözik Kemáltól.

Amikor Hedzsasz királya, Husszein az angol politika szekértolójává vált, Al Szaud úgy látta, hogy végre alkalma nyílik nyíltan leszámolni ellenfelével. 1918-ban megindult Hedzsasz ellen. A harcok sokáig húzódnak, míg végre Anglia barátsági szer-

ződést köt vele, hogy a Vörös-tenger keleti partját megerősít-
hesse az olaszoknak a túloldalon lévő erődítményei ellensúlyo-
zására. Ez alkalommal Al Szaudnak le kellett mondania a Vö-
rös-tenger északkeleti csücskének kikötőjéről, Akabáról, amit a
Brit Birodalom jobbnak látott megbízhatóbb emberének, Transz-
jordánia emirjének adni. Ezzel az angolok biztosították a Holt-
és Vörös-tengert összekötő csatorna háborítatlan kiépítését és még
jobban megerősítették katonai és gazdasági érdekzónájukat, Pa-
lesztinát.

Rövid, de elhatározó harccal 1934-ben Al Szaud elfoglalja Asz-
szin és Jémen tartományokat, de legyőzött ellenfelének mégis
elfogadható békefeltételeket ajánl és megkötí vele az arab test-
véri és izlám barátsági szerződést. Hasonló szerződést köt 1936-ban
Irakkal és Egyiptommal, mint baráti arab állammal.

Transzjordániában 1921 óta Husszein fia, Feiszál testvére,
Abdullah emir uralkodik. Csak névleg független, máskülönben
angol ellenőrzés alatt áll. Anglia ezt az ellenőrzést a transzjor-
dániai kormánybiztos útján végzi, aki egyébként Palesztina ügyei-
ben is teljhatalommal bír.

Miután 1936-ban Szíria mandatórikus viszonya megszűnt,
önálló hadsereget és vezetést nyert Ezt az önállóságot természe-
tesen nem szabad szigorúan venni. Franciaországhoz most „barát-
sági“ szerződés köti, ami nem sokban változtat az addigi hely-
zeten. Abdullah, Transzjordánia uralkodója azonban kihasználta
az alkalmt, hogy függetlenségre tegyen szert.

Az arab világ északi államaiban gyorsult ütemű vasútépítke-
zés folyik. A közlekedési vonalak aránylag Transzjordániában a
legszegényebbek. A fővárost, Ammant azonban kítűnő autótút köti
össze Jeuzsálemmel és El Akabával, a vöröstengeri kikötővel.

Tervbe van véve a mekkai vasútvonal újbóli megnyitása. Ezt
a vasutat a háború alatt megsemmisítették és ma csak a Damaszkusz—
Immami szakasz használható. A vasútvonal újraépítése
nagy nehézségekbe ütközik, mivel Anglia és Franciaország meg-
lepetésszerűen kijelentették, hogy a vonal az ő tulajdonukat ké-
pezi annak ellenére, hogy a vasutat az egész muzulmán világ
adományából építették.

Az Arab Fél-sziget többi, kisebb tartományai sorban Anglia
befolyása alatt állanak.

Perzsia, melyet 1934 óta Iránnak neveznek, ugyanolyan kor-
mányzati rendszerű, mint Törökország. Az iparosítás és az állami
monopolok kereszteznek ugyan a régi vallásos hagyományokat, a
kettő összhangba hozásával azonban sikerült egy új nemzeti állam
alapjait lefektetni. Japánnal jó viszonyt tart fenn és a Szovjet-
unióval meg nem támadási és barátsági szerződés köti össze. Irán-
nak ez a politikája összhangban van Törökországéval és ezen az ala-
pon születik meg az Ankara-teheráni tengely. Az Afganisztánnal
fenntartott jóviszony lehetővé teszi Kabul belevonását ebbe a szö-
vetségbe.

E tengellyel ellentétben áll a pánarab mozgalom szövetségi

rendszere Al Szaud-al az élén. Az ellentétek ellenére, amely különösen a vallás terén vált érezhetővé, amellet, hogy soha ezen a ponton teljes megegyezésre soha nem került sor, cz a két politikai rendszer mégis elég szoros összeköttetésre lép egymással.

A világháborúban az angolok felhasználva „Arábia az araboké“ jelszót, Törökország ellen uszították az arabokat. A világháború befejezésekor mégis angolok és franciák telepedtek meg a felszabadult tartományokban, hogy köveitelhessék a mandatórikus jogot.

Az angoloknak továbbra is fontos volt az arab államokkal jó viszonyban maradni, mert ezeken a területeken keresztül vezet a tengeri, szárazföldi és légi út India felé. Megindult a harc Olaszország és Anglia között a Vörös-tenger birtoklásáért és ez a harc az arab államok területén játszódik le. Japán előretörése egészen Törökországig szintén nagy gondot okozott az angol politikusoknak. Ez a kérdés is súlyosan érintette az angol birodalmat, mert időközben a Távolkeleten sorra veszítette régebbi pozícióit. Jelenleg az angolok elég erősen állanak Arábiában, annak ellenére, hogy Egyiptomban nagy engedményeket kellett tenniök. A jelen pillanatban az összes nagyhatalmak között (Anglia, Franciaország, Olaszország, Szovjetunió, Japán) Anglia helyzete a leg-erősebb a Közelkeleten és legnagyobb gyakorlata van ezekben az államokban befolyása megtartására.

—V—

A politikai pártok Indiában

A politikai pártok történelme Indiában 1885-ig nyúlik vissza. Ebben az évben alakul meg gazdag hindú ügyvédek, ujságírók és állami tisztviselők kezdeményezésére, a még ma is legnagyobb politikai csoportosulás, az „Indiai Nemzeti Kongresszus“. 1918-ig a párt tevékenysége a nagybirtokos réteg és az angol szolgálatban lévő, magasrangú hindú tisztviselői kar érdekeinek megvédésében merül ki. Ellenzékiségről csak Ghandinak Afrikából való visszatérése után lehet szó, mert ő is ugyanúgy, mint a többi hindú politikus, a világháború befejeztéig semmiféle tevékenységet nem fejtett ki.

A hindú politikusok passzív magatartása az angol ígérekkel magyarázható. Az Antánt seregei 1918 első hónapjaiban nagy veszélyben forogtak. Ekkor felelős kormányt és alkotmányreformot ígértek Indiának. A Delhiben összeülő háborús konferencián megcsillógtatták India függetlenségét és India hitt. 985 ezer embert szerelt fel és küldött ki a frontra. Ezenkívül óriási anyagi áldozatokat hozott.

A veszély elmúltával ködbeveszett India függetlensége is, a dominiumi rang. Az 1919-ben felállított Rowlatt-féle törvények újra életbeléptették a cenzurát, a titkosrendőrséget és az India védelméről szóló háborús törvény rendelkezéseit.